

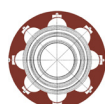
Borlunda kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

MAX LASERNA 2016-04-27

Max Laserna
Byggnadsantikvarie

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Borlunda kyrka

Eslövs församling, Frosta kontrakt, Lunds stift,
Borlunda socken, Eslöv Borlunda 2:1, Eslövs kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Kyrkbyn Borlunda ligger knappt tre kilometer söder om Eslöv strax väster om väg 113 som går till Gårdstånga. Bebyggelsen utgörs av kyrkan som ligger på en liten kulle i byns södra sida, skolhuset väster om kyrkan, den gamla prästgården vid infarten från landsväg samt av ett antal andra mindre hus från 1800-talet och 1900-talets början. Kyrkogården upptar en betydande del av bytomten och kyrkan syns vida omkring i det flacka slättlandskapet. Gårdarna ligger som utskiftade brukningsenheter. Omgivningarna består av ett rikt odlingslandskap och strax norr om byn slingrar sig den trädkantade Bråån.

I området finns flera registrerade lösfynd samt stenåldersboplatser och bronsåldershögar. Fynden tyder på att borlundatrakten varit bebodd under lång tid. Första gången orten omnämns var på 1100-talet, ortsnamnet skrevs då Borlundom. Förledet Bor tros

Flygbild över Borlunda tagen från öster, 2014. Foto: Pär-Martin Hedberg.

syfta på det i Skåne vanligt förekommande förledet Borr (exempelvis Borrby på Österlen) med innebörden håll eller sänka, och efterledet lunda på lund eller skogsdunge. Sammansatt har namnet tolkats som ”lunden där man fick bära båtarna när man färdades på ån”.

Före skiftena i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet låg byns gårdar på rad längs med bygatan som sträckte sig österut från den medeltida kyrkan, vilken låg i byns östra del. När Borlunda enskiftades 1806 behöll endast fyra av byn tio gårdar sina ursprungliga placeringar. Flera av arrendegårdarna slogs vid skiftet 1815 samman till plattgården Borlundagården som ligger ett stycke norr om bykärnan. Landskapet domineras idag av stora brukningsenheter och präglas av de tre omgivande godsen Ellinge, Skarhult och Viderup.

Kyrkobyggnaden

Borlunda gamla kyrka tros ha uppförts under slutet av 1100-talet. Hur den äldre kyrkan ursprungligen såg ut vet man idag relativt lite. I beskrivningar från 1600- och 1700-talen sägs den ha vitkalkade murar av natursten och tak av bly och tegel. Kyrkoherden Lars Tvenonius skriver 1746 att kyrkans murar stöttades utifrån av tre pelare. Intill kyrkan stod en klockstapel med klocka från 1728. Interiören beskrivs som enkel, men valvslaget kor och predikstol av Jakob Kremberg från 1640. Ett västtorn tillkom 1829.

1859 beslutades att Borlunda och den intilliggande församlingen Skeglinge skulle slås samman. Tanken var att låta uppföra en ny gemensam kyrka och att vinsten med församlingssammanslagningen skulle komma användas till att förbättra folkskolan. Församlingarnas dåvarande 1100-talskyrkor var båda små och rymde inte på långa vägar den snabbt ökande befolkningen. De var dessutom i stort behov av restaurering. Skeglingeborna hade det bättre ekonomiskt ställt än Borlundaborna och det beslutades därför att de skulle stå för en större del av kostnaderna för den nya kyrkan. En kommitté bildades med godsägarna Greve Dücker, Baron Wrangel, Baron Schwerin samt Sven Nilsson på Skeglinge nr 4 och kyrkvärden Ola Nilsson i Borlunda. Trots att varken Borlunda eller Skeglinge var patronatskyrkor hade godsägarna stort inflytande i församlingarna då de var stora markägare och deras röster vägde tungt. Till historien hör även att en stor del av Skeglingeborna i själva verket var nöjda med sin medeltida kyrka och därför inte hade något egentligt intresse av den nya kyrkan. Skeglingeborna utnyttjade även sin besvär rätt och skrev till kung Karl XV och klagade på beslutet. Deras begäran om att få behålla sin gamla kyrka avslogs emellertid och 1872 revs Skeglinge medeltida kyrka.

Uppdraget att rita den nya kyrkan gick 1862 till den danske arkitekten Ferdinand Meldahl (1827–1908) som två år senare tillträdde sin professur vid konsthögskolan i Köpenhamn. Kyrkan uppfördes 1866–68 med korsplan, sidoställt västtorn och rund absid i öster. Förutom torntaket som kläddes med kopparplåt, belades taken med vitriolin-kokt furuspån. Den ursprungliga tanken var att de skulle avtäckas med skiffer. Då det ansågs finnas risk för att det höga tornet inte skulle klara klockornas svängningar gjor-

des detta blev något lägre än planerat. Kyrkbygget utfördes av byggmästarna A Herrström och N Andersson i Malmö.

1874, det vill säga redan sex år efter uppförandet, var kyrkan i behov av reparationer. Framförallt gällde det fasadteglet som visats sig vara av usel kvalitet. Även taktäckningen var otillräcklig, de vitriolinkokta furuspånen fungerade inte i och med takfallens låga lutning. Lösningen blev att spåntaken 1880 ersattes med skiffer. På så vis färdigställdes arkitektens ursprungliga intension.

1929 genomfördes omfattande restaureringsarbeten på Borlunda kyrka under ledning av domkyrkoarkitekten Theodor Wählin. Byggmästare var Olof Pettersson i Lund. Kyrkan dränerades och de koleldade kyrkorummets kaminer ersattes med elradiatorer. Elektrisk belysning hade installerats redan 1918. Bänkarna byggdes om och interiören fick ny färgsättning i ljus klassicistiskt anda med vitkalkade väggar. Målarmästare Hjalmar Möller i Tarstad målade träinredningen i ljust och mörkt blått, gråblått med förgyllda detaljer. Kyrkan försågs även med ny orgel från A. Mårtenssons orgelfabrik i Lund och ny orgelfasad i närkekalksten. Orgelläktaren utvidgades och fyra pelare av närkekalksten adderades. Mittgångens ursprungliga ”flisgolv” (troligen tegelgolv) ersattes med plattor av hyvlad närkekalksten och i koret lades ny ekparkett.

1968 firade Borlunda kyrka 100 år. Inför jubileet restaurerades kyrkan både utvändigt och invändigt. Nya gesimslistor i koppar sattes upp och murverken reparerades. Kyrkorummets väggar målades med vit latexfärg – ett färgval som skulle komma att få stora konsekvenser.

1992 störtade ett av kyrkans prydnadstorn in genom taket och landade på orgelläktaren, och kyrkan fick stängas på grund av rasrisk. Takstolarna hade stora sprickor och flera bjälkar var rötskadade, därtill var ett stort antal tegel i behov av att bytas. Pastoratet ansökte 1994 om partiell rivning av kyrkan hos, i syfte att använda ruinen som friluftskyrka. Riksantikvarieämbetet avlog ansökan med hänvisning till dess unika kulturhistoriska värden. Pastoratet överklagade beslutet ända upp till kammarrätten när de slutligen fick nej. 1997 ansökte pastoratet om medel för att iståndsätta kyrkan.

Kyrkorummet fotograferat av konstnären Bror Hjorth 1928.

Borlunda kyrka ligger på en höjd i åkerlandskapet mellan Eslöv och Lund och omges av en parkliknande kyrkogård i engelsk stil.

2001 genomgick kyrkan en omfattande restaurering. Omkring 5000 murtegel byttes ut och skiffertaken lagades partiellt. Latexfärgen från 1967, som genom sin täthet hindrat fuktvandring i murarna vilket bidragit till de stora skadorna, togs bort. Hälften av bänkarna avlägsnades och en toalett och ett pentry installerades i anslutning till förhallen.

Exteriör

Kyrkans murverk är uppfört på en grundläggning av natursten från den gamla kyrkan och består av gult tegel med bårder av rött tegel i av kryssförband. Ursprungligen var murarna fogade med cementbruk, men detta ersattes av kalkbruk 1929 då det svaga teglet tog skada av det hårda cementbruket. Stora delar av det ursprungliga teglet har succesivt ersatts av nytt tegel, vilket gett kyrkans fasader ett aningen flammigt uttryck. Samtliga byggnadsdelar vilar på en sockel av grå och rödaktig granit. I underkant med fönstren i långhus, korsarmar och absid löper en fris av rombiska röda tegel som ett pärlband runt kyrkan. En motsvarande fris pryder kornischerna i kyrkans gavlar som liksom långhusets murar dekorerats med rundbågefriser. Samtliga takfall är täckta med skiffer med kopparbeslagning över gavelmurarna. Långhusets och korsarmarna har en liten lutning, vilket ansågs vara skälet till att den ursprungliga taktäckningen av vitriolinkokt furuspån inte fungerade. Torntaket kröns av ett kors med en vindflöjel.

Latinska gjutjärnkors i finns uppsatta på gavlarnas nock i långhus och korsarmar. Ursprungligen var korsen förgyllda, men är idag svartmålade. Pilastrarna som markerar gavlarnas hörn avslutas upptill av fialer med kopparinkladda torntak.

Det sidoställda tornet är placerat i anslutning till långhusets nordvästra hörn. Tornets fasader följer kyrkans övriga fasaders horisontalt betonade dekor med bårder, mönstermurning och friser. De fyra sidorna har motsvarande utformning och har tre spetsbågiga ljudöppningar i varje väderstreck. Strax över fasadernas mitt finns runda fönster som placerats i putsade kvadrater med rödmålade cementdragna nischer. På den västra sidan finns en igenmurad öppning, vilken var den tidigare ingången till tornet som numera nås från vapenhuset.

Samtliga av kyrkans fönster är tillverkade i gjutjärn, liksom de räfflade solbänkarna under dem. Fönstren är enkla och fästa direkt i murverket. I långhuset och absiden är de placerade i spetsbågar av formtegel och har snedställda rombiska spröjs som vitmålat. Långhusets västgavel och korsarmarnas gavlar är försedda med rosettfönster.

Kyrkans huvudentré i västportalen. Porten omges av dubbla halvkolonner av gult formtegel med cementgjutna korintiska kapitäl. I gavelfältet sitter en marmorplatta med inskriptionen: UPPBYGGD 1868. UNDER CARL XV REGERING.

Interiör

Kyrkans huvudentré återfinns i den västra gaveln. Den gråmålade pardörren har tre fyllningar i varje dörrblad och leder in till förhallen. Golvet är belagt med kvadratiska kalkstensplattor och de teglade väggarna är mönstermurade med pilastrar och en för-

Kyrkorummet är rymligt och domineras av tredingstaket och de öppna romerska takstolarna. Foto taget från väster.

enklad arkitrav upptill. Bakom dörren åt söder finns WC som installerades 2001. På motstående sida finns en dörr till pentry och tornuppgång.

Den västra delen av långhuset upptas av orgelläktaren. Under läktaren på sidorna om mittgången finns öppna utrymmen men stolar och bord som österut övergår i slutna bänkkvarter. Kyrkorummet domineras av tredingstaket och de öppna romerska takstolarna av gråblå sparrar med fasade kanter och svarvade knoppar. Konstruktionen består av en spännbock som bär upp längsgående åsar samt yttre sparrar, vilka inte är synliga från kyrkorummet. Knäbockarna är sammanlänkade med ett justerbart dragjärn, vilket låser konstruktionen så att kraften på yttermurarna enbart blir vertikal.

Takstolarna vilar till stor del på kapitälerna till de gråmålade knippepilastrar som delar av väggarna av gult och rött tegel murat i kryssförband. Teglet var ursprungligen målat i rött, vitt och svart för att efterlikna mönstermurning. I långhusväggarnas mittparti finns tredelade spetsbågiga fönster med runda fönsteromfattningar i sandfärgad kulör. I höjd med fönstrens underkant löper en fris av rombiskt formad putsrelief liknande de på kyrkans fasader. Upptill avslutas väggarna av en kornisch med rundbågig blindarkad.

Korsmitten markeras i taket med kors av sparrar. I korsets mitt hänger ett långt järnstag som bär upp en av kyrkan fem ljuskronor. Korsarmarnas väggar har samma arkitektoniska uppbyggnad som väggarna i långhuset med skillnaden att bortsett från att den norra och den södra väggen är indelade med spetsbågiga blinderingar. I mitten på väggarna sitter fönsterpartier lika de i långhuset. Över dessa finns ett större rosett-fönster som flankeras av två mindre. Väggarna åt öster och väster är dekorerade med rosettblinderingar i putsrelief. På den västra väggen i den södra korsarmen finns spår av den både väggarnas ursprungliga bemålning imiterande mönstermurning, och latexfärgen från 1968. Korsarmarna var ursprungligen fyllda med bänkar, vilka togs bort och ersattes med stolar 2001.

Korets kalkstensgolv ligger ett par trappsteg högre än det övriga kyrkorummet. Väggar har samma grundutformning som långhusets och korsarmarna men är aningen mer dekorerade. I hörnet mot den södra korsarmen står predikstolen och på motstående sida en bit av ett lågt genombrutet korskrank. Bakom skranket står kyrkans medeltida dopfont. Tidigare stod dopfonten i den norra korsarmen. Den nygotiska altaruppsat-

Norra korsarmen. Takstolarnas järnstag spänner genom kyrkorummet.

Orgelläktaren upptar hela långhusets västra sida.

sen och altaret är placerade i en spetsbågig blindering åt öster. Ovanför blinderingen är väggen dekorerad med två stjärnformiga putsornament samt en bård med texten Ära vare gud i höjden. Altaret döljer ingången till sakristian som finns inrymd i den halvrunda absiden åt öster. Rummets väggar är avdelade med en horisontell list med en bård av putsade romber. Det undre väggpartiet är gulmålat medan det övre är vitkalkat. En dörr åt öster leder ut mot kyrkogården. Ljuset kommer från relativt små korfönster åt söder och norr.

Orgelläktaren i väster är lika bred som långhuset och vilar sedan den byggdes ut 1929 i framkant på två tandhuggna kalkstenspelare med fasade kanter. Läktarbarriären är målad i gråblått med förgyllda detaljer så som kapitälerna i den rundbågiga blindarkaden och delar av överliggaren. Mot den norra väggen finns delar av Skeglinge gamla kyrkans predikstol. Uppgången till orgelläktaren sker via trapphuset i tornet.

Inredning och inventarier

Altaret är tillverkat i trä tillverkades 2001 efter ritningar av arkitekt Viggo Marsvik i Lund. Det fungerar även som förvaring av för bland annat kyrkans textilier.

Altaruppsatsen har formen av en vimperg (gotisk prydnadsgavel) som bärs upp av tre par spiralvridna kolonner. På kolonnernas tärningskapital står förgyllda skulpturer av de fyra evangelisterna. I det triangulära mittpartiet finns en oljemålning föreställande en knäböjande Jesus. Vem som tillverkat målningen är okänt. I vimpergens gavelparti kröns av en förgylld ängel och är dekorerad med en sexuddig stjärna. Ursprungligen av altaruppsatsen ekådringsmålade detaljer i guld och blått, men är idag målat ljusgrå med detaljer i guld, rött och blått.

Altarringen är genombrutet med glest utplacerade spjälor av gjutjärn. Knäfallet och överliggaren är gråmålade och har klädsel av gul plysch.

Dopfunten är placerad i korets norra del och är tillverkad i konststen (betong). Funten införskaffades 1892, men tillverkaren är okänd. Cuppan är dekorerad med blomstermotiv placerade i rundbågar. Foten är kvadratisk och skaftet cylindriskt.

Orgeln byggdes av A. Mårtenssons orgelfabrik i Lund 1928. Orgeln är pneumatisk, dvs. överföringen från tangenter och pedaler sker genom tryckluft i smala rör, och har 22 stämmor fördelade på två manualer samt pedal. Orgelfasaden utgörs av ett masverk i tandhuggen närkekalksten som murats in i kyrkorummets västra mur. Istället för fönsterglas är orgelpiporna uppställda i de fyra spetsbågarna.

Bänkinredningen är sluten och har uppstickande rundbågiga gavelstycken mellan de fyllningsförsedda dörrarna. Bänkarna var liksom den övriga inredning ursprungligen ekådringsmålade i två nyanser.

Predikstolen i korets sydvästra hörn.

Altaranordningen döljer ingången till sakristian.

Predikstolen är placerad på korets hörn mot den södra korsarmen och nås via trappan från koret. Den runda korgen vilar på en kolonn med utsirat kapital och är dekorerad med samma rundbågiga motiv som läktarbarriären. Bågfälten är marmorerade och tärningskapitälerna är liksom delar av överliggaren förgyllda. Baldakinen är formad som en krona och har förgylld knopp i mitten.

Stora kyrkklockan hängde tidigare i Borlunda gamla kyrka men är idag placerad i den södra korsarmen. Klockan göts i malm 1728 av Andrea Wetterholtz i Malmö och har akantusdekorationer upptill samt inskription. Upptill har klockan akantusdekorationer och textfält.

De två *kyrkklockorna* som hänger i tornet tillverkades 1929 av M & O Ohlsson i Ystad.

Dopfatet av nysilver har ett upphöjt övre djupt fat och ett undre större och platt fat. Båda faten har punsad dekor i form av trepass och växtornamentik. Fatet köptes av juvelerare C.A. Kjersnäs i Göteborg

Kyrkogård

Till skillnad från de flesta andra kyrkogårdar anlades kyrkogården innan kyrkan. Den romska kyrkan var nämligen placerad djupare ner i den "bor" (sänka) som gett namn åt byn. Då marken där var vattensjuk och därmed inte lämpades sig för jordfästelser beslutades 1820 att en ny kyrkogård skulle anläggas ett stycke högre upp, sydväst om medeltidskyrkan. I en beskrivning över kyrkoanläggningen år 1830 nämns att kyrkogården enbart hade fyra gravstenar. Utöver dessa fanns en grav med ett gallerverk med en urna placerad på en pelare i centrum samt ett antal trävårdar över avlidna församlingsmedlemmar.

En odaterad ritning, men som troligen tillkom i samband med bygget av den nya kyrkan, stämmer väl överens med strukturen i dagens kyrkogård. Ritningen visar hur man upphovspersonen valt att använda anläggningen efter landskapsparkens principer på en mindre kyrkogård. Gångarna lades ut efter ett fritt, slingrande mönster, och kantades av ett täta trädgångar. Ett kostnadsförslag från våren 1868 beskriver hur kyrkogården skulle omgärdas av en hagtornshäck innanför kyrkogårdsmuren. 500 blomsterbuskar och 200 granar skulle utgöra grunden för kyrkogårdens vegetation. Utöver detta skulle det bland annat planteras ett antal ornamensträd samt ett 40-tal almar som stormträd. Hur kyrkogården verkligen blev vet man idag inte exakt. Enligt församlingens räkenskaper från år 1900 ska det ha funnits 400 barrträd på kyrkogården. Äldre fotografier visar hur gran och idegran på kyrkogården stärker uppgiften. En stor del av barrträden togs sannolikt bort inför kyrkans 100-jubileum 1968. Troligen planterades dagens tujor i samband med detta, då dessa finns inritade i en kartläggning av kyrkogården som gjordes 1970.

Kyrkogården domineras idag av de gröna pelargångar av höga tujor som kantar kyrkogårdens slingrande grusgångar. Dagens kyrkobesökare kommer i de flesta fall från par-

keringen öster om kyrkogården. Historiskt sett användes de grindförsedda ingångarna i kyrkogårdens nordvästra och sydöstra hörn. Sistnämnda ingång var troligen huvudingång i äldre tid då byvägen passerade längs kyrkogårdens östra sida, men vetter idag mot en privat trädgård. Längs den södra och norra sidan växer rader av lövträd innanför hagtornshäckar. Utöver tujorna växer det bland annat även idegran och flera stora lövträd på kyrkogården. Kyrkogårdsförvaltningen arbetar succesivt med förnyelse av kyrkogårdens tujor. Senast ersattes raden på västra sidan om gången till kyrkogårdens nordvästra ingång.

Platsen för den gamla kyrkan finns markerad med en sten på andra sidan byvägen. Skeglinge gamla kyrkogård finns markerad med en gråstensmur kantad av höga lövträd utmed vägen till Eslöv. Även formen för den medeltida kyrkan som revs 1872 finns markerad i marken med gråsten. I kyrkogårdens nordöstra hörn står en klockstapel där kyrkans gamla 1400-talsklocka hänger. Borlunda församling firar årligen utomhusgudstjänst på platsen.

Flygbild över Borlunda kyrkogård tagen från väster, 2014. Foto: Pär-Martin Hedberg.

Kulturhistorisk karaktärisering för Borlunda kyrkoanläggning

Borlunda kyrka och kyrkogård utgör en väsentlig del av den lilla byn Borlunda. Fornfynd i området kring Borlunda visar att platsen befolkades av människor redan under stenåldern. Byn har haft en kyrkobyggnad i åtminstone 800 år. Den romanska kyrkan som tros ha uppförts under slutet av 1100-talet revs vid församlingsammanslagningen mellan Borlunda och Skeglinge i mitten av 1800-talet. Istället uppfördes den nya gemensamma kyrkobyggnaden som stod färdig 1868. Kyrkans placering på en kulle gör att den syns vida omkring i det flacka odlingslandskapet som omger byn. Dess framträdande roll i landskapsbilden och dess kontinuitet på platsen gör den till en betydelsefull del av kulturmiljön.

Kyrkans arkitekt Ferdinand Meldahl hör till Danmarks mest framgångsrika arkitekter under 1800-talet. Meldahl har satt sin prägel på omkring tio herresäten i Skåne. Trots att Borlunda aldrig varit patronatskyrka var det hans förankring i den skånska adeln som ledde till att han fick uppdraget att rita kyrkan då godsherrarna, som så ofta vid nybyggen, satt med i kommittén för kyrkbygget. Bland Meldahls viktigaste verk återfinns hans restaurering av slottet Frederiksborg (1861–75), rådhuset i Fredericia (1859) och slutförändringen av Marmorkyrkan i Köpenhamn (1878–94). Borlunda är den enda kyrka Ferdinand Meldahl ritat från grunden, vilket gör den till ett byggnadsverk av stort arkitekturhistoriskt intresse.

Med sin säregna utformning och arkitektoniska uttryck har Borlunda en särskild position bland landskapets kyrkor och kyrkogårdar. Kyrkan uppfördes under en tid som kommit att kallas ”sökandets tid” eller ”den fria historicismen”, vilket inträffade mellan C. G. Brunius nyromanska epok (ca 1830–1860) och Helgo Zettervalls nygotiska (ca 1875–1897). Perioden 1860–1875 var det nämligen brist på arkitekter i Skåne. Ferdinand Meldahl var då en av flera danska arkitekter som verkade inom det skånska kyrkobyggandet under tidsperioden. Danskarna förde med sig influenser från den Central- och Sydeuropeiska medeltida kyrkobyggnadstraditionen, vilket sällan praktiserades av de svenska arkitekterna. När Meldahl ritade Borlunda kyrka hämtade han bland annat inspiration från kyrkan San Fermo Maggiore i Verona som han skissade av vid en resa 1853. Kyrkan anlades efter korsplan med sidoställt västtorn åt norr i anslutning till förhallen i väster. Det sidoställda tornet och fasadernas närmast grafiska tegelmurning med mörkare band mot en ljus botten ger tydligt uttryck för influenserna från den italienska renässansen. Denna form av italieninspirerad nygotik och nyrenässans var populär i det samtida Danmark men som bortsett från Borlunda saknas motsvarighet i Sverige.

Till skillnad många andra kyrkor som byggdes under den tiden, saknar kyrkan yttre stöd i form av sträv- eller stöpelare. De horisontala krafterna från taken har istället löst genom att takstolarna försetts med dragband av stål. De dekorativt accentuerade knutpunkterna tydliggör deras konstruktiva roll. Takstolstypen benämns romersk takstol och återfinns i många italienska kyrkor, men är desto ovanligare på våra breddgrader. Genom att takstolen är öppen kan kyrkobesökaren studera den sinnrika konstruktionen.

Kyrkan saknar den uppåtsträvan som slog igenom med nygotiken under 1870-talet. Trots att tornet blev något lägre än var arkitekten ursprungligen tänkte sig ger det uttryck för en höjdsträvan som helt och hållet saknas i exempelvis Brunius kyrkor. Detta berodde på att en bestämmelse från 1759 som förordade att ”tornen ej böra vara högre och spetsige utan med medelmåttige huvar” upphävdes 1857 till följd av den tilltagande vurmen för nygotik.

Under en tid där de skånska kyrkogårdarna i regel planerades efter strikta rutnätsmönster med låga häckar av buxbom eller liguster, anlades Borlunda kyrkogård istället efter parklika mönster, med hög växtlighet som delade in den spatiösa kyrkogården i olika rumsliga avdelningar. Stilen kan härledas till den engelska parkträdgården, där gångarna följer den naturliga topografin och växtligheten arrangeras på ett sätt så att storslagna vyer öppnas upp mot det omgivande slättlandskapet mellan de täta träderna. De mäktiga tujorna förstärker väsentligt platsens sydländska karaktär, och trots att planterades omkring hundra år efter kyrkans uppförande, ingår de idag som en självklar och värdefull del i kyrkogårdens karaktär. Den italieninspirerade kyrkan och kyrkogården utgör en helhetsmiljö som saknar motsvarighet i landet.

Rekommendationer

- Borlunda kyrka utgör ett unikt exempel på en arkitekturhistorisk stilriktning som fick ytterst begränsad utbredning i det svenska 1800-talets kyrkobyggnad. Kyrkan är därtill den välkände arkitekten och professorn Ferdinand Mehdals enda kyrka, vilket ytterligare förstärker dess arkitekturhistoriska värde.
- Takstolskonstruktionen visar på en ovanlig byggnadsteknik och illustrerar genom ett välarbetat exempel den romerska takstolens konstruktion.
- Den pneumatiska orgeln är sällsynt och bör vårdas med särskild omsorg. Orgelfasaden i närkekalksten är den enda i sitt slag i landet och har därmed stora kulturhistoriska värden.
- Kyrkogårdens landskapsarkitektur med slingrande gångar utgör ett i sällsynt exempel på hur den landskapsparken som princip tillämpats i mindre skala på en skånsk kyrkogård.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap kulturmiljölagen.

Bytomten för Borlunda by före utskiftningen är registrerad som fornlämning nummer 7:1 i Borlunda socken och skyddas enligt Kulturmiljölagens 2 kap.

Källor och litteratur

Hedar, E: *Underhållsplan för Borlunda kyrka församling* (2007-06-04), Restaurator AB, Malmö.

Dahlberg, M (red.): *Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria*, Riksantikvarieämbetet 2008.

Dahlberg, M, Sjöström, I (red.): *Skåne: Landskapets kyrkor*, Riksantikvarieämbetet, 2015.

Jansson, P: *Frosta härads kyrkobyggnader*, www.bygdeband.se, sökord: Frosta härad, hämtad: 10.12.2015.

Ranby, C: *Skånes kyrkor – en kulturhistorisk resa genom 1000 år*, Historiska Media, Riga 2014.

Osvaldsson, A: *Tujor – ett förslag till föryngring av tujor på Borlunda kyrkogård, projektarbete i kursen "Kyrkogårdens gröna kulturarv"*, SLU 2006.

Persson, A: *Borlunda kyrka: 1800-talskyrka med oviss framtid*, Ale 1995:1.

Ribbing, K: *Kyrkan i Borlunda en klenod*, www.bygdeband.se, sökord: Borlunda, hämtad: 2015-10-12.

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/eslov/Pages/Svenstorp-Ortofta-Ellinge-Skarhult-Gardstanga.aspx>

Historiska kartor: <https://etjanster.lantmateriet.se/historiskakartor/s/searchresult.html?archive=GEOIN&firstMatchToReturnLMS=1&firstMatchToReturnREG=1&firstMatchToReturnRAK=1&yMin=6184632&xMin=394340&yMax=6185632&xMax=395340>, hämtad 2015-12-09.

Fornsök: http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html?utm_source=fornsok&utm_medium=block&utm_campaign=ux-test, hämtad 2015-12-09.

Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2016-01-21

Medverkande vid fältinventeringen: Max Laserna och Henrik Nilsson samt Christer Löfqvist (präst), Stefan Augustsson (kyrkvaktmästare) och Birgitta Nötesjö (kyrkvärd)

Kulturhistorisk karakteristik och rekommendationer: Max Laserna.

Foto (där inte annat anges): Max Laserna och Henrik Nilsson

Rapportsammanställning: Max Laserna, byggnadsantikvarie

Kvalitetsgranskning: Henrik Nilsson, byggnadsantikvarie

Färdigställd: 2016-04-27

Sammanfattning till BeBR

Stomme: Murverk – Tegel, kryssförband

Fasadmaterial: Tegel – fasadtegel

Fasadkulör: Gul, röd

Takform: Sadeltak – med dubbla fall, Spira

Taktäckningsmaterial: Plåt – koppar, Sten – skiffersten

Antal våningar: 1, Vind – oinredd

Byggnadsdel: Absid – öster, Absid – rundad, Kor – öster, Torn – norr, Torn – sidoställt